

Verb second als speelbal van de grammaticatheorie

Jan-Wouter Zwart
Rijksuniversiteit Groningen

1e Dag van de Nederlandse Zinsbouw, Leiden, 26 oktober 2007.

1. Inleiding

V2: finiete werkwoord in de regel voorafgegaan door exact één andere constituent

- (1) a. [Onder 'Verb Second'] *versta* ik het verschijnsel etc.
- b. [Dat] *weet* iedereen
- c. [Van welke planeet] *kom* jij ?
- d. [De man] *slaat* de hond

uitzonderingen

- (2) a. V1-constructies
    Loop jij eens door
    Komen jullie ook?
    Was het maar zo ver
    Zegt die vent ...
  - b. V3-constructies
    [Dit voorstel] [echter] *achten* wij onaanvaardbaar
    [Hoe dit ook zij] [wij] *kunnen* hier niet mee instemmen
  - c. Hoofdzinnen ingeleid door een voegwoord
    Dat hij dat *durft* !
- (3) [Het eerste hoofdstuk [echter] van *Barriers*] is onleesbaar

strikte V2 is niet algemeen

- (4) [Met een kus] je zegt wat je voelt
    (K3, 'Kusjesdag')

beperving tot hoofdzinnen (typologisch zeldzamer; oorspronkelijk Germaanse trek)

- (5) a. * ..dat [onder verb second] *versta* ik het verschijnsel ...
  - b. ..dat [onder verb second] ik het verschijnsel *versta* ...
- (6) a. * (Ik vraag me af) [van welke planeet] *kom* jij
- b. (Ik vraag me af) [van welke planeet] jij *komt*
- (7) a. * ..dat [de man] *slaat* de hond
- b. ..dat [de man] de hond *slaat*

de telkens veranderende visie op V2 vanuit het perspectief van een zich ontwikkelende en vernieuwende grammaticatheorie

- (8) a. de voor-generatieve periode (Paardekooper 1961)
- b. de vroeg-generatieve periode (Den Besten 1977, Koster 1975, Weerman 1989)
- c. de vroeg-minimalistische periode (Travis 1989, Zwart 1993)
- d. de huidige periode (Chomsky 2001)

2. Perioden

2.1 De voor-generatieve periode: de identificatie van werkwoord en voegwoord

"...de plaatsingsmogelijkheden van het onderwerp t.o.v. het [finitie werkwoord] (altans bij inversie) precies gelijk zijn aan die van het onderwerp t.o.v. het [voegwoord]. Syntactisch zijn [het finiete werkwoord] en [het voegwoord] dus heel na verwant." (Paardekooper 1961:296)

argument: syntactische distributie

- (9) a. *werk* je daarom morgen erg hard
b. * *werk* daarom je morgen erg hard
- (10) a. ..*als* je daarom morgen erg hard werkt
b. * ..*als* daarom je morgen erg hard werkt

- voegwoord = zinsdeel
- voegwoord vertoont tijds/modaliteits-kenmerken
- voegwoord en werkwoord morfologisch verbonden

- (11) a. Komme_{PL} [die mense]_{PL} dan morgē weer
b. azze_{PL} [die mense]_{PL} dan morgē weer komme_{PL}

- zinsdeel = COMP/C
- V2 = V-naar-C
- C is morfologisch actief (Chomsky 2005: als enige)

2.2 De vroeg-generatieve periode: regels

De (transformationeel-) generatieve grammatica analyseert zinnen als de output van een reeks operaties (regels) die verzamelingen elementen (woorden, woordgroepen) combineren tot constituentstructuren --> vragen over de aard van de regels en derivaties

richting van de afleiding --> OV/VO analyse

- (12) a. hoofdzin De man slaat de hond
b. bijzin ..dat de man de hond slaat

Koster 1975: bijzin --> hoofdzin (cf. Bach 1962)

- (13) COMP [_s X ... X V] → COMP [_s V X ... X]

Den Besten 1977: V naar COMP (structure preserving transformation)

alleen in inversie aantoonbaar, maar:

...the superiority of a grammar of Dutch that accounts for all verb preposings by means of one rule that moves the finite verb from a VP-final position (...) to one specified position in COMP, is evident (Den Besten 1989:25)

Den Besten 1978: 'Move Tense'

standaardanalyse

- (14) a. het finiete werkwoord heeft een basispositie rechts in de VP (OV-structuur)
b. in de hoofdzin verplaatst het finiete werkwoord zich naar C(omp)
c. één constituent verplaatst zich naar de positie links van het finiete werkwoord

2.3 De vroeg-minimalistische periode: triggers

- Jaren '80: standaardanalyse algemeen aanvaard --> vraag naar trigger voor V2
- GB-theory: Move α (constructievrije regels) --> verplaatsing dient licensing
- Trigger V2 onduidelijk (Vikner 1991:51-64, Anderson 1993:91)
- CP/IP-structuur (toepassing X-bar theory op functionele elementen): V-naar-C en XP-naar-Spec,CP
- Probleem: Tense = C, niet Infl --> a) Nederlands geen IP, b) Nederlands IP hoofdfinaal
- Probleem: subjectspositie = Spec,IP --> geen trigger voor subject-naar-Spec,CP

alternatieve analyse (Travis 1984)

- (15)
- a. het finiete werkwoord heeft een basispositie rechts in de VP (=14a)
  - b. het subject wordt gerealiseerd in Spec,IP
  - c. topics/vraagwoorden worden verplaatst naar Spec,CP
  - d. het finiete werkwoord verplaatst zich in hoofdzinnen naar Infl, en naar C als Spec,CP gevuld is

meer flexibel: V naar hoofd van projectie met gevulde specifier (CP of IP)

- waarom geen V-verplaatsing in bijzinnen?
- a) Travis: ECP (C regeert Infl)
  - b) Zwart 1993: Infl-naar-C (cf. (11))

3.4 De huidige periode: V2 als 'fonologie'

Minimalisme

- syntaxis = Merge
- klank/betekenis: interface-componenten
- Chomsky (2001): V2 = semantisch neutraal --> 'fonologie' (i.e. niet 'narrow syntax')

willekeurige herordening of structuurafhankelijk?

- (16) Vul het hoogste hoofd (in een relevant domein).

argument voor structuurafhankelijkheid (Zwart 2001)

- (17) De plysje soe by him komme en *helje* him op
'De politie zou bij hem komen en hem ophalen.' (Hoekstra 1997:31)

Anderson (1993): V2 = morfologie (realisatie van morfologische kenmerken in woordgroepen)

- (18) Realiseer de tijds- en congruentiekenmerken direct links van het complement van het eerste zinsdeel.

Zwart (2005): V2 = functie van Merge, afhankelijkheidsmarkering via positie werkwoord

- (19) Dan was je tegenstander was neer
(Jules Deelder, *The Dutch Windmill*, p. 93)

anakoloet (herhalingsconstructie) = dubbele afhankelijkheidsmarkering

- (20)
- a. < dan, [je tegenstander neer was] >
  - b. < [je tegenstander], [neer was] >

3. De wisselwerking met de theorie

Beschrijving van V2 afhankelijk van theoretische inzichten/desiderata van het moment

- (21) a. het eenvoudscriterium
b. de rol van de morfologie
c. het model van de grammatica

3.1 *Het eenvoudscriterium*

- *Paardekooper: distributionele eenheid V/C*
- *Koster: grammatica met zo min mogelijk regels*
- *Den Besten: idem*
- *GB-theorie: licentiëringseis beperkt Move α ; uniforme woordgroepsstructuur*
- *Minimalisme: bare phrase structure; maximaal eenvoudige 'narrow syntax'*

Explosie functionele projecties (gelaagde CP, gelaagde IP): onduidelijkheid over positie elementen

- Reactie:* a) *what you see is what you get (bare phrase structure): CP/TP/VP*
b) *flexibele structuur (Nielsen 2004): er zijn geen posities*

3.2 *De rol van de morfologie*

relatie V-plaatsing / morfologie: issues

- (22) a. de inflectie van het werkwoord wordt in een functioneel hoofd gegeneerd (j/n)
b. de inflectie van het werkwoord geeft aan in welke positie het werkwoord zich bevindt (j/n)

status inflectie (22a)

- *Vroeg-generatief: inflectie apart van werkwoordsstam (stray affix filter)*
- *Engels: inflectie verplaatst naar werkwoord (Rule R)*
- *ook nodig voor bijv. Zweeds, en Nederlandse bijzin, tenzij IP = hoofdfinaal (Hoekstra & Marácz 1989)*
- *Minimalisme: werkwoord gegeneerd met inflectie --> feature checking*
- *meta-kenmerk 'strength' --> overte/coverte verplaatsing*
- *Engels, Zweeds, Ned. bijzin: werkwoord blijft in VP*
- *Later minimalisme: relatie F—V = agreement (probe/goal, dependency)*

status werkwoord (22b)

- *Rijke inflectie --> V in F ? (Solà 1996, Kayne 1994, Hallmann 2000, many others)*

leidt tot remnant-movement analyse

- (23) *voegwoord — complement van F — F (=V)*

3.3 *Het model van de grammatica*

plaats morfologie t.o.v. syntaxis

- (24) a. morfologie als onderdeel van de syntaxis (*klassieke, zwak-lexicalistische benadering*)
b. morfologie vóór de syntaxis (*vroeg-minimalistische, sterk-lexicalistische benadering*)
c. morfologie na de syntaxis (*laat-minimalistische, postlexicalistische benadering*)

Halle & Marantz (1993:121-122): morfologie selecteert de vorm die het best overeenkomt met de kenmerken die worden aangeboden door de syntaxis

verklaart (11) en:

- (25) a. Dan speule wy
b. Wy speult

V in C heeft andere kenmerken dan V in T (Zwart 1996)

status van hoofdverplaatsing: misschien verkapte XP-verplaatsing (Koopman & Szabolcsi 2000, Nilsen 2002, Müller 2004)

4. Perspectief

Anderson/Wackernagel hypothese: één theorie voor clitics, affixen, werkwoorden

- morfologie laat verschillende uitspellingen van kenmerken toe, waaronder de realisering van een kenmerkdragende categorie (bijv. finiet werkwoord) links of rechts van de woordgroep (los van syntactische positie)
- realisering van [tempus] direct links van de zuster van het subject (functie van Merge)

Tempus links van zuster van het subject, los van V2 (Flikweert 1994, Barbiers & Van Koppen 2006)

- (26) Wat hoor-ik-**te** jou zeggen ?

Prosodische factoren in de realisering van V2? (Meinunger 2001)

- (27) *heruitgeven*
- a. Ze willen het boek heruitgeven
  - b. Ze hebben het boek heruitgegeven
  - c. * Ze geven het boek heruit
  - d. * Ze heruitgeven het boek

- (28) *zo goed als ...*
- a. Het is zo goed als verdwenen
  - b. Het verdween (*zo goed als)
  - c. Het (*zo goed als) verdween

- (29) Het verdween zo goed als volledig.

Als V2 = 'fonologie' / morfologie, dan lonkt een constructiegrammatica-benadering van min of meer vaste verbingen in de VP:

- *werkwoord-hulpwerkwoord* (gewerkt heeft)
- *werkwoord-partikel* (op-belt)
- *werkwoord-secundair* ('Small Clause') *predikaat* (rood verft)
- *werkwoord-idiomatisch object* (piano speelt, aan de wilgen hangt)
- *werkwoord-nietspecifiek* ('indefinit') *object* (een appel eet)

--> hoofdfinaliteit van de VP gemotiveerd door dit soort verbingen

Generalisatie

- (30) a. Hoofdfinaliteit in een hoofdiniële taal heeft een lexicaal karakter
(bijv. *composita*)
b. Hoofdinitialiteit in een hoofdfinale taal heeft een syntactische karakter
(bijv. *NP-coördinatie*)

Bibliografie

- Anderson, S. 1993. Wackernagel's revenge: clitics, morphology, and the syntax of second position. *Language* 69, 68-98.
- Axel, K. 2007. *Studies on Old High German syntax: left sentence periphery, verb placement and verb second*. Amsterdam: John Benjamins.
- Bach, E. 1962. The order of elements in a transformational grammar of German. *Language* 38, 263-269.
- Barbiers, S. en M. van Koppen. 2006. Een plaats voor tijd in het middenveld van de Nederlandse zin. *Taal en tongval*, Themanummer 19, p. 24-39.
- Bennis, H. 2000. *Syntaxis van het Nederlands*. Amsterdam: AUP.
- Bobaljik, J.D. 1995. *Morphosyntax: the syntax of verbal inflection*. Proefschrift MIT.
- Chomsky, N. 1975. *Syntactic structures*. Den Haag: Mouton.
- Chomsky, N. 1981. *Lectures on Government and Binding*. Dordrecht: Foris.
- Chomsky, N. 1985. *Barriers*. Cambridge: MIT Press.
- Chomsky, N. 1991. Some notes on economy of derivation and representation. In R. Freidin, red., *Principles and parameters in comparative grammar*, p. 417-454. Cambridge: MIT Press.
- Chomsky, N. 1993. A minimalist program for linguistic theory. In K. Hale en S.J. Keyser, red., *The view from Building 20: essays in linguistics in honor of Sylvain Bromberger*, p. 1-52. Cambridge: MIT Press.
- Chomsky, N. 1995. Categories and transformations. In *The Minimalist Program*, p. 219-394. Cambridge: MIT Press.
- Chomsky, N. 2001. Derivation by phase. In M. Kenstowicz, red., *Ken Hale: a life in language*, p. 1-52. Cambridge: MIT Press.
- Chomsky, N. 2005. On phases. Ms., MIT.
- Cinque, G. 1997. *Adverbs and functional heads*. New York: Oxford University Press.
- Croft, W. 2001. *Radical construction grammar: syntactic theory in typological perspective*. Oxford: Oxford University Press.
- Daalder, S. en A. Blom. 1976. De structurele positie van reflexieve en reciproke pronomen. *Spektator* 5, 397-414.
- Delbrück, B. 1878. *Syntaktische Forschungen III: die altindische Wortfolge aus dem Çatapathabrāmanāna*. Halle an der Saale: Buchhandlung des Waisenhauses.
- Den Besten, H. 1977. On the interaction of root transformations and lexical deletive rules. Ms., MIT/Universiteit van Amsterdam. In Den Besten 1989.
- Den Besten, H. 1989. *Studies in West-Germanic syntax*. Proefschrift KU Brabant.
- Evers, A. 1982. Twee functionele principes van de regel "Verschuif het werkwoord". *Glot* 5, 11-30.
- Flikweert, M. 1994. *Wat hoor ik -te jou zeggen?* Over het verschijnsel van een pronomen tussen werkwoordsstam en flexie-morfeem, in kindertaal en enkele Nederlandse dialecten. Doctoraalscriptie, Universiteit Utrecht.
- Halle, M. en A. Marantz. 1993. Distributed Morphology and the pieces of inflection. In K. Hale en S.J. Keyser, red., *The view from Building 20: essays in linguistics in honor of Sylvain Bromberger*, p. 111-176. Cambridge: MIT Press.
- Hallmann, P. 2000. Verb-final as a subcase of verb-second. *Proceedings of NELS 30*, 287-298.
- Halpern, A.L. en A.M. Zwicky, red. 1996. *Approaching second: second position clitics and related phenomena*. Stanford: CSLI Publications.
- Hoekstra, E. en J.W. Zwart. 1994. De structuur van de CP: functionele projecties voor topics en vraagwoorden in het Nederlands. *Spektator* 23, 191-212.
- Hoekstra, J. 1997. *The syntax of infinitives in Frisian*. Proefschrift RU Groningen.
- Hoekstra, J. en L. Marác. 1989. On the position of inflection in West-Germanic. *Working Papers in Scandinavian Syntax* 44, 75-88.
- Holmberg, A. en C. Platzack. 1995. *The role of inflection in Scandinavian syntax*. New York: Oxford University Press.
- Jackendoff, R. 1977. *X'-syntax: a study of phrase structure*. Cambridge: MIT Press.
- Kayne, R.S. 1984. *Connectedness and binary branching*. Dordrecht: Foris.
- Kayne, R.S. 1989. Facets of Romance past participle agreement. In P. Benincà, red., *Dialect variation and the theory of grammar*, p. 85-103. Dordrecht: Foris.
- Kayne, R.S. 1994. *The antisymmetry of syntax*. Cambridge: MIT.
- Kooij, J. 1973. *Is Nederlands een SOV-taal?* Amsterdam: Noord-Hollandsche Uitgeversmaatschappij.
- Koopman, H. 1995. On verbs that fail to undergo verb second. *Linguistic Inquiry* 26, 139-163.
- Koopman, H. en A. Szabolcsi. 2000. *Verbal complexes*. Cambridge: MIT Press.
- Kosmeijer, W. 1986. The status of the finite inflection in Icelandic and Swedish. *Working Papers in Scandinavian Syntax* 26.
- Koster, J. 1975. Dutch as an SOV language. *Linguistic Analysis* 1, 111-136.
- Koster, J. 2003. All languages are tense-second. In J. Koster en H. van Riemsdijk, red., *Germania et alia: a linguistic Webschrift for Hans den Besten*. Groningen: Department of Linguistics. [http://www.let.rug.nl/koster/DenBesten/content_s.htm]
- Lechner, W. 2005. Interpretive effects of head movement. Ms., Universität Tübingen.
- Meinunger, A. 2001. Restrictions on verb raising. *Linguistic Inquiry* 32, 732-740.
- Meinunger, A. 2006. Interface restrictions on verb second. *The Linguistic Review* 23 127-160.
- Müller, G. 2004. Verb-second as vP-first. *Journal of Comparative Germanic Linguistics* 7, 179-234.
- Müller, G. en W. Sternefeld. 1993. Improper movement and unambiguous binding. *Linguistic Inquiry* 24, 461-507.
- Nilsen, Ø. 2002. V2 and Holmberg's generalization.

- In C.J.W. Zwart en W. Abraham, red., *Studies in comparative Germanic syntax*, p. 151-173. Amsterdam: John Benjamins.
- Nilsen, Ø. 2004. *Eliminating positions*. Proefschrift Universiteit Utrecht.
- Paardekooper, P. 1961. Persoonsvorm en voegwoord. *Nieuwe Taalgids* 54, 296-301.
- Pollock, J-Y. 1989. Verb movement, Universal Grammar, and the structure of IP. *Linguistic Inquiry* 20, 365-424.
- Reuland, E. 1990. Head movement and the relation between morphology and syntax. *Yearbook of Morphology* 3, 129-161.
- Rizzi, L. 1990. Speculations on verb second. In J. Mascaró en M. Nespó, red., *Grammar in progress: Glow essays for Henk van Riemsdijk*, p. 375-386. Foris: Dordrecht.
- Rizzi, L. 1997. The fine structure of the left periphery. In L. Haegeman, red., *Elements of grammar*, p. 281-337. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.
- Scaglione, A. 1981. *The theory of German word order from the Renaissance to the present*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Schwartz, B. en S. Vikner. 1989. All verb second clauses are CPs. *Working Papers in Scandinavian Syntax* 43, 27-49.
- Solà, J. 1996. Morphology and word order in Germanic languages. In W. Abraham, S.D. Epstein, H. Thráinsson, en C.J.W. Zwart, red., *Minimal ideas: syntactic studies in the minimalist framework*, p. 217-251. Amsterdam: John Benjamins.
- Tomaselli, A. 1990. *La sintassi del verbo finito nelle lingue germaniche*. Padova: Unipress.
- Travis, L. 1984. *Parameters and effects of word order variation*. Proefschrift MIT.
- Travis, L. de M. 1991. Parameters of phrase structure and V2 phenomena. In R. Freidin, red., *Principles and parameters in comparative grammar*, p. 339-364. Cambridge: MIT Press.
- Van Haeringen, C.B. 1939. Congruerende voegwoorden. *Tijdschrift voor Nederlandsche Taal- en Letterkunde* 58, 161-176.
- Van Haeringen, C.B. 1958. Vervoegde voegwoorden in het Oosten. *Driemaandelijksche bladen* 10, 115-124.
- Vikner, S. 1991. *Verb movement and the licensing of NP-positions in the Germanic languages*. New York: Oxford University Press.
- Vikner, S. en B. Schwartz. 1996. The verb always leaves IP in V2 clauses. In A. Belletti en L. Rizzi, red., *Parameters and functional heads: essays in comparative syntax*, p. 11-62. New York: Oxford University Press.
- de Vries, W. 1910-1911. *Dysmelie: opmerkingen over syntaxis*. Groningen: Stedelijk Gymnasium.
- Wackernagel, J. 1892. Über ein Gesetz der indogermanischen Wortstellung. *Indogermanische Forschungen* 1, 333-436.
- Weerman, F. 1989. *The V2 conspiracy*. Dordrecht: Foris.
- Zanuttini, R. 1991. *Syntactic properties of sentential negation: a comparative study of Romance languages*. Proefschrift University of Pennsylvania, Philadelphia.
- Zwart, C.J.W. 1991. Clitics in Dutch: evidence for the position of Infl. *Groninger Arbeiten zur germanistischen Linguistik* 33, 71-92.
- Zwart, C.J.W. 1993. *Dutch syntax: a minimalist approach*. Proefschrift RU Groningen.
- Zwart, C.J.W. 1994. Het ontstaan van I' en C'. *Gramma/TTT* 3, 55-70.
- Zwart, C.J.W. 1996. *Morphosyntax of verb movement: a minimalist approach to the syntax of Dutch*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.
- Zwart, C.J.W. 1997. The Germanic SOV languages and the Universal Base Hypothesis. In L. Haegeman, red., *The new comparative syntax*, p. 246-267. London: Longman.
- Zwart, C.J.W. 2001. Syntactic and phonological verb movement. *Syntax* 4, 34-62.
- Zwart, C.J.W. 2004. Een dynamische structuur van de Nederlandse zin. *Tabu* 33, 55-71 en 151-172.
- Zwart, C.J.W. 2005a. Verb second as a function of Merge. In M. den Dikken en C.M. Tortora, red., *The function of function words and functional categories*, p. 11-40. Amsterdam: John Benjamins.
- Zwart, C.J.W. 2005b. Some notes on coordination in head-final languages. In J. Doetjes en J. van de Weijer, red., *Linguistics in the Netherlands 2005*, p. 232-241. Amsterdam: John Benjamins.
- Zwart, C.J.W. 2006. Local agreement. In C. Boeckx, red., *Agreement systems*, p. 317-339. Amsterdam: John Benjamins.